

Projektuppdrag Knivsta och Alsike stationer

FÖRSLAG 2024-12-16

Beslutsdatum: ÅÅÅÅ-MM-DD

Giltighetstid: ÅÅÅÅ-MM-DD

Dokumentansvarig: Kristina Sandberg, projektchef
4-spår

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Syftet med projektet.....	3
Bakgrund.....	3
Stationsområdesutredning som grund för nästa steg	3
Fortsatt dialog om ett hållbart genomförande av fyrspårsavtalet.....	4
Effektmål.....	4
Projektmål för arbetet.....	5
Prioriteringar vid målkonflikt	6
Tid och kvalitet	6
Ekonomi.....	6
Förutsättningar	7
Parternas åtaganden inom fyrspårsavtalet	7
Beroenden.....	7
Vision 2040.....	7
Ny översiktsplan	7
Ny stadspark.....	7
Riktlinjer för medfinansieringsersättning	8
Knivstaån	8
Ekonomi	8
Medfinansiering.....	8
Tidsplan	9
Risker och möjligheter	11

Inledning

Det geografiska läget mitt emellan Uppsala och Stockholm gör det lätt och attraktivt att bo, verka och leva i Knivsta. Målet är att fortsätta utveckla kommunens tätorter enligt med småstaden som förebild och enligt trädgårdsstadens principer.

Trafikverket har beslutat att bygga två nya tågspår utmed de befintliga spåren och att samtidigt rusta upp Knivsta station och till skapa en ny station i Alsike. Kommunens uppgift är att skapa förutsättningar för utbyggnaden och att planera för attraktiva stationsområden som främjar hållbart resande. Projektuppdraget ger styrning av kommunens arbete i planeringskedet när bland annat utvecklingsprogram och detaljplaner ska tas fram. Planarbetet avgränsas till de nya spåren och stationsområdena i Knivsta och Alsike samtidigt som strategiska analyser om fyrspårsavtalets genomförande och utbyggnadsfasen tas fram.

Syftet med projektet

Syftet är att skapa förutsättningar för två nya spår och en ny station i Alsike samt en upprustning av Knivsta station. Projektets syfte är också att utveckla och förädla Knivsta och Alsike stationsområden utifrån dess unika värden till att bli identitetsstarka välkomnande centrala platser i kommunen.

Bakgrund

Fyrspårsavtalet

År 2017 träffade kommunen, staten och regionen en överenskommelse om utbyggnad av två nya järnvägsspår samt en ny station i Alsike för pendeltågstrafiken. Infrastruktursatsningen ska skapa underlag för kommunen att växa under lång tid framöver. I avtalet ska kommunen till skapa 15 000 bostäder till 2057 i stationsnära lägen. Regionen åtar sig att öka trafikeringen av kollektivtrafik på både spår och väg samt att finansiera gång och cykelväg som binder ihop Knivsta med Bergsgrunna i Uppsala. Målet är att samordning av statliga och kommunala processer ska leda till större nyttor.

Stationsområdesutredning som grund för nästa steg

Kommunen, regionens och statens intressen och åtaganden möts på flera sätt i stationsmiljöerna i Knivsta och Alsike. Därför har kommunen genomfört en stationsområdesutredning för Knivsta och Alsike stationsområde utifrån både

gemensamma och enskilda intressen (KS-2024/244). Utredningen fokuserar särskilt på förutsättningar för kollektivtrafik, kommersiell och kommunal service, en trygghet och trivsam stationsmiljö samt platsens långsiktiga utveckling. Utredningen visar även funktioner och kvaliteter som kommunen vill uppnå i samband med Fyrspår och utbyggnad av stationsområdena till 2057. Utredningens resultat ligger nu till grund för planeringsfasen som utgör nästa steg för att utveckla stationsområdena och genomföra fyrspåret.

Fortsatt dialog om ett hållbart genomförande av fyrspårsavtalet

Inom ramen för stationsområdesutredningarna gjorde Evidens, på uppdrag av Knivsta kommun, en utredning om marknadsdjupet för bostadsutveckling i kommunen fram till 2057. Utredningen visar att det inte finns tillräcklig efterfrågan för en utveckling av 15 000 bostäder till 2057 om inte något oförutsett inträffar som kraftigt påverkar efterfrågan. Efterfrågan på bostäder i hela kommungeografien motsvarar i snitt cirka 200 bostäder per år vilket innebär cirka 7 500 bostäder till 2057. Sammanfattningsvis visar utredningen ett behov av hälften av de avtalade bostäderna i fyrspårsavtalet. Stationsområdesutredningarna visar på behovet av fortsatt dialog med stat och region om hur fyrspårsavtalet kan genomföras på ett hållbart sätt för alla parter.

Effektmål

Effektmålen är långsiktiga mål som är formulerade utefter önskade effekter när stationsområdena är färdigställda och efter 2057. Målen är beredda i Beredningen för strategisk planering och infrastruktur. Då arbetet med att utveckla Knivsta station ligger före arbetet med Alsike station har specifika effektmål för utvecklingen i Alsike ännu inte tagits fram. Det ska göras i samband med att program eller liknande strategisk utredning inleds för Alsike stationsområde.

Gemensamma effektmål för stationsområdena i Knivsta och Alsike
Trösklarna för att välja hållbara färdmedel är låga och det är lätt och smidigt för boende i kommunen att resa hållbart mellan tätorterna i kommunen och ut i omvärlden.
Stationsområdena har en god gestaltad livsmiljö och upplevs som välkomnande centrala platser i kommunen. Att vistas vid kommunens stationsmiljöer är tryggt och trivsamt för alla - resenären, den kommersiella aktören, boende och besökare.
Fysiska barriärer har mildrats genom god gestaltning av järnvägsanläggningen och stationsmiljön runt omkring. Områdena upplevs som lätt att överblicka och orientera sig i med gena passager under och över järnvägen.

Gemensamma effektmål för stationsområdena i Knivsta och Alsike

Platsen är utbyggd med ett lågt klimatavtryck. Utformning, materialval och gestaltning av den allmänna platsen är genomtänkt för att klara av att möta framtidens utmaningar och efter slitage fortfarande utgöra en trygg och tilltalade plats.

Stationen och stationsmiljön är utformad för att klara ett ökat resande med buss och tåg även efter år 2057

Under byggtiden av fyra spår är framkomligheten och trafiksäkerheten god. Störningar på och avstängningar av det kommunala vägnätet har undvikits så långt det är möjligt.

Områdena runt stationen ska utvecklas på ett sätt som följer kommunens långsiktiga vision om en levande småstad som utvecklas hållbart och robust i samklang med en livskraftig landsbygd

Genom kommunikation och dialog upplever kommuninvånare och företagare delaktighet i utvecklingen.

Effektmål för Knivsta station

Vid Knivsta station samsas gröna stråk och kommersiella aktörer i en genomtänkt struktur som aktiverar stationsområdet.

Kulturhistoriska värden ska lyftas fram för att stärka platsens identitet.

Infrastrukturen skapar förutsättningar för funktionsblandad utveckling i anslutning till stationsområdena.

Kommersiella aktörer ska ges goda förutsättningar att verka i centrala Knivsta på både kort och lång sikt. Under utbyggnadstiden aktiveras stationsområdet på olika sätt för att skapa en attraktiv, trygg och framkomlig plats

Projekt mål för arbetet

Projekt målen styr projektets leveranser.

Projekt mål

Tecknat medfinansieringsavtal om utformning av stationsmiljöerna och passager senast februari 2026

Projektmål

Upphäva detaljplaner som överlappar den nya järnvägsanläggningen till Q3 2026 i de fall de inte ersätts av nya detaljplaner

Antagna detaljplaner Q2 2027 för spår samt allmän plats som behövs för att fastställa järnvägsplanen och för att nyttja och trafikera Knivsta och Alsike station. Samrådet genomförs senast vid samma tidpunkt som järnvägsplanens granskningskede.

Ta fram utvecklingsprogram för Knivsta stationsområde tas fram utifrån invånardialog och samverkan. Särskilt fokus läggs på stråk för kollektivtrafik, kommersiell service och gröna mötesplatser. Arbetet sker parallellt med planläggning av spår och stationsområden.

Ta fram utvecklingsprogram för utveckling av Alsike som anger riktning för utveckling av stationsområdet med omnejd. Utvecklingsprogrammet tas fram efter att utvecklingsprogrammet för Knivsta är antaget.

Ta fram en utbyggnadsstrategi för fyra spår är framtagna till år 2026 som visar på effekter av och strategier för utbyggnadsarbetet i stationsområdena och dess påverkan på övrig väginfrastruktur i kommunen.

Ta fram ett underlag för fortsatt dialog med staten och regionen om genomförandefrågor kopplade till fyrspårsavtalet tas fram under 2025. Underlaget utgår från stationsområdesutredningarna, demografiska analyser och omvärldsspaning.

Prioriteringar vid målkonflikt

Om det uppstår målkonflikter under projektgenomförandet ska följande prioriteringsordning tillämpas vid beslut.

1. Tid
2. Kvalitet
3. Ekonomi

Tid och kvalitet

Tidplanen anses vara en av de viktigaste parametrarna att styra arbetet efter. Kommunala detaljplaner behöver följa Trafikverkets tidplan för att nya spår och nya stationer ska kunna vara i drift till 2034 i enlighet med fyrspårsavtalet. Stationsområdena är kommunens ansikte utåt mot omvärlden och viktiga identitetsstarka platser för de som bor i kommunen nu och i många decennier framöver. Målet är att hitta vägar fram som tillgodoser såväl tidplanens förutsättningar som kvaliteten i de bestående resultaten på platsen.

Ekonomi

Arbetet med fyra spår gör anspråk på stora delar av resurser och driftbudgeten för samhällbyggnadsutveckling under de kommande åren. Projektets ekonomi är därför viktig att hantera på bästa möjliga sätt. Ekonomi bedöms som den minst viktiga parametern att styra projektet utifrån då tid och kvalitet är avgörande faktorer för både det kommunala och statliga åtagandet i arbetet med nya spår och stationsmiljöer.

Förutsättningar

Parternas åtaganden inom fyrsårsavtalet

Trafikverket planerar för och bygger ut de nya spåren och stationen i Alsike och eventuellt anpassningar på Knivsta station. Järnvägsplanen inleds under hösten 2024 och utbyggnaden ska vara klar till år 2034.

Knivsta kommun ansvarar även för att upprätta detaljplaner för nödvändig allmän plats samt upphäva detaljplaner som överlappar järnvägsplanen. Kommunen bygger ut allmän plats intill stationerna.

Regionen ansvarar för reseanalyser och helhetsplanering av kollektivtrafiken vid noderna Knivsta och Alsike. Regionen ansvarar även för att finansiera en gång och cykelväg mellan Knivsta och Bergsbrunna.

Beroenden

Vision 2040

Kommunfullmäktige antog i oktober 2024 en ny kommunvision som beskriver hur livet i kommunen ser ut år 2040. I den går bland annat att läsa *"I Knivsta är det nära till allt - till servicen, arbetsmarknaden, storstaden och världen. Närheten gör livspusslet lätt att lösa, på samma gång som möjligheterna att bo och verka här är många"*. Utformningen av stationsområdena kan bidra till att kommunen ska nå sin vision. Dessa beskrivningar av värden ska prägla arbetet med utformningen av stationsområdena.

Ny översiktsplan

Kommunen håller på att ta fram en ny översiktsplan. Projektet är beroende av att översiktsplanen fortsatt pekar ut stationsområdena som prioriterade kommunikationsnoder för kollektivtrafik och plats för kommersiell utveckling i stråk.

Ny stadspark

Kommunstyrelsen har beslutat att bygga en ny stadspark till år 2026 i ett stråk med historisk betydelse i anslutning till Knivsta stationsmiljö. Stadsparken är en utgångspunkt för arbetet med utvecklingsplanen för Knivsta station och stadsparken ska förstärkas i stråket.

Nationell plan

Trafikverket har meddelat att kostnader för att ersätta den befintliga bilpassagen över spåren på särstavägen inte inryms i budgeten för fyra spår. Trafikverket kommer söka finansiering via nationellplan som ska beslutas sommar 2026. Kommunen planerar att fatta beslut om kommunal planläggning och upphävande av detaljplaner först när finansieringen är säkrad.

Riktlinjer för medfinansieringsersättning

Kommunen står inför antagande av riktlinjer för medfinansieringsersättning. Om riktlinjerna antas får kommunen möjlighet att ta ut ersättning för den eventuella medfinansiering kommunen gör i samband med fyra spår. Ersättningen sätts i relation till den värdehöjning fastighetsägaren får på sin fastighet av den statliga infrastrukturen. En ny station i Alsike bedöms vara den största värdehöjande åtgärden.

Samhällsbyggnadsprinciper

Förvaltningen har fått i uppdrag att ta fram samhällsbyggnadsprinciper som ska beskriva hur Knivsta kommun ska utvecklas kvalitativt i enlighet med trädgårdsstadens principer. Detta arbete har beroenden till framtagande av utvecklingsprogram för centrala Knivsta.

Knivstaån

Knivsta kommun har utrett Knivstaån och dess biflöden Pinglaström och Ekebyån och föreslagit ett lokalt åtgärdsprogram. De tre vattenförekomsterna bedöms vara övergödda och hydromorfologiskt påverkade. De beslutade miljökvalitetsnormerna är god ekologisk status till 2033 och god kemisk status. Arbete i stationsområdena i Knivsta och Alsike kan bidra till att nå kommunens uppsatta mål.

Ekonomi

Kostnaderna för projektet kommer med nuvarande kunskap och tidplan falla ut under åren 2025-2026. Under 2025 finansieras arbetet med avsatta medel från KS inom beslutad mål och budget för 2025. Projektets medel för 2026 beslutas inom ramen för mål och budget 2026 där projektuppdragets behov om ca 4,2 miljoner behöver beaktas.

Medfinansiering

Om eventuellt medfinansieringsavtal träffas med Trafikverket bör kostnadsuppskattningen baseras på noggranna utredningar. Finansieringen påverkar den kommunala budgeten och sker via lånade medel. Ur ett långsiktigt perspektiv är det viktigt för kommunen att ha god kunskap om den faktiska kostnaden. Finansiering kan också ske genom uttag av medfinansieringsersättning från fastighetsägare om riktlinjer för medfinansieringsersättning upprättas och antas.

Kostnader	Tkr
Förhandling avtal Trafikverket	500
Eventuell medfinansiering	Okänd
Utvecklingsprogram Knivsta station	1 000
Underlag fortsatt dialog stat och region	500
Nya detaljplaner stationsområdena	2 500
Upphävande av detaljplaner	1 700
Utbyggnadsplanering	500
Planprogram Alsike	Budget tas fram när avgränsningar görs
Uppskattad TOTAL	Ca 7000

Tidsplan

Fyrspårsavtalet är ett samarbete mellan stat, region och kommun och arbetet med avtalets olika delar behöver ske samordnat. I tidsplanen nedan är projektuppdragen redogjorda för i relation till Trafikverkets arbete med spår och stationer. Projektuppdragen ligger olika i tid och ibland efter varandra. Det gör att deluppdragen i detta projektuppdrag sträcker sig över en tio årsperiod. Stationsområdesutredningen är slutförd och ligger till grund för kommunens aktiviteter listade i tidsplanen och är markerad i grönt. Trafikverkets aktiviteter är markerade i rosa och kommunens nya projektuppdrag är vita. *Se tidsplan på nästa sida.*

Fas och tid /Aktivitet	Fas 1 2024-2025	Fas 2 2026-2027	Fas 3 2028-2030	Fas 4 2031-2034
Stationsområdesutredningar	X			
Avtalstecknande med Trafikverket och regionen	X	X		
Utvecklingsprogram för Knivsta station	X	X		
Nya detaljplaner för stationsområden	X	x		
Upphävande detaljplaner	X	X		
Trafikverkets järnvägsplan	X	X	X	
Utbyggnad av spår och station				X
Utbyggnadsplanering av spår, järnväg och allmän plats	X	X		
Underlag för fortsatt dialog med region och stat	X			
Utvecklingsprogram för gamla Alsike		X	X	
Vägplan för trafikplats	X	X		
Utbyggnad av trafikplats		X	X	
Utbyggnad av allmän plats och stationer (<i>ingår inte i projektuppdraget</i>)				X

Risker och möjligheter

- Möjlighet att ge invånare större inflytande genom att involvera invånare, företag och andra berörda parter i utvecklingen av stationsområdena
- Möjlighet att få två nya tågspår och en ny station i Alsike samt en upprustad station i Knivsta
- Möjlighet att tillsammans med Trafikverket, Region Uppsala utveckla attraktiva stationer och mildra oönskade effekter av nya tågspår
- Möjlighet att bidra till en fortsatt dialog mellan stat och region om ett hållbart genomförande av fyrspårsavtalet
- Möjlighet att tillskapa ett underlag om stationsområdena och dess funktion som noder till kommunens nya översiktsplan och till efterkommande detaljplaner i området
- Möjlighet att bidra till kunskap om hur stationsområdena kan aktiveras och attrahera besökare fram till att området bebyggs
- Möjlighet att bidra till en mindre stökig utbyggnadstid
- Möjlighet att bidra till kunskap om åtgärder för att förbättra den ekologiska statusen i Pingla ström och Knivsta ån.
- Risk att brist på interna och/eller externa resurser gör att tidplanen inte kan hållas.
- Risk att oförutsedda kostnader uppstår och att fördyringar sker
- Brist på kompetens inom specialområden
- Risk att regionen inte kan ta ställning i tid avseende kollektivtrafik i stationsmiljöerna
- Risk att invånarna uppfattar att informationen är otydlig när tre olika parter kommunicerar om utvecklingen
- Risk för att missuppfattningar om projektet sker på grund av dess komplexitet och att inkorrekt information om projektet sprids
- Risk för missförstånd mellan Stat, Region och kommun som leder till ineffektivt och kostnadsdrivande arbete